

Görbe Márk

Feszty Árpád

1856 – 1914

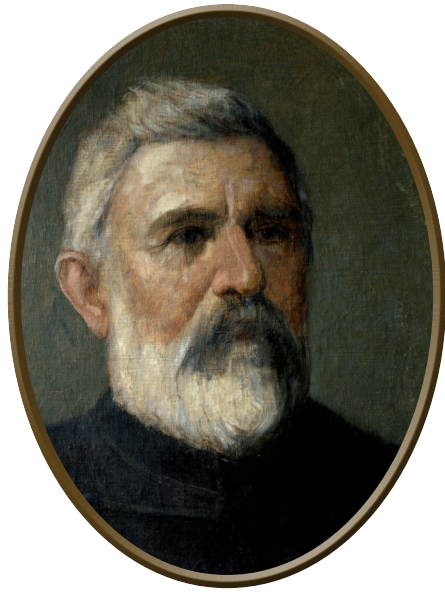
Megjelent
a festőművész halálának centenáriuma
alkalmából

Ógyalla Város
Duna Menti Múzeum, Komárom

2014

1. Feszty Szilveszter portréja
(A művész édesapja), 1896 körül, olaj,
vászon, 48x38 cm, magántulajdon

2. Linzmayer Jozefa portréja
(A művész édesanyja), 1896 körül, olaj,
vászon, 48x38 cm, magántulajdon

3. A Feszty (egykori Szuha) kúria Ógyallán az 1910-es években

Bevezető

Száz esztendővel ezelőtt, 1914. május 31-én hunyt el a 19. század végének egyik legtöbbszörre becsült és legnépszerűbb magyar festőművésze – Feszty Árpád. Legismertebb munkája A magyarok bejövetele című körkép, mely a millenniumi történelmi festészet kiemelkedő jelentőségű, és legnagyobb méretű alkotása.

A közel 1800 négyzetméteres mű országosan ismertté és elismertté tette a dicséretekben addig sem szűkölködő mester nevét. A példaértékű en restaurált, és 1995 óta Ópusztaszeren újra kiállított alkotás volt az oka annak is, hogy az elmúlt évszázad során Feszty többi festménye feledésbe merült. Kevesen tudják, hogy a művész számos olyan falképet, életképet, vallásos tárgyú művet, illetve portrét és tájképet festett, melyek önmagukban is a magyar művészet legértékesebb alkotásai közé tartoznak.

A Magyar Állami Operaház böcklini ihletettséggű seccói, a Párizsi Nagy Áruház (korábbi nevén: Divatcsarnok) Lotz termének magyaros ízű allegóriái, a Munkácsy hatása alatt készült Krisztus temetése című triptichon, valamint szín- és hangulatgazdag tájképek sokasága tanúskodik egy tökéletes technikai tudással rendelkező, egyéni gondolkodású, ízig-vérig magyar érzelmű mester működéséről.

Feszty Árpád életműve megítélésének nem kedveztek a század elejétől kibontakozó, modernebb művészeti irányzatok, az elmúlt évszázad ideológiai és politikai rendszerei, valamint több, kiemelkedő jelentőségű művének megsemmisülése.

A festő halálának centenáriuma kiváló alkalom arra, hogy felhívjuk a figyelmet Feszty Árpád különleges és sokszínű művészetére. Jelen kiadvány a festő leánya, Feszty Masa és Ijjas Antal kultúrtörténész által írt könyv (1966) óta az első, mely összegzi és áttekinti a művész életművét. A füzet létrejöttéhez elengedhetetlen volt az ógyallaiak tiszteletreméltó lokálpatriotizmusa, a komáromi Duna Menti Múzeum munkatársainak segítsége, és a Feszty leszármazottak példaértékű család- és művészet-szeretete.

Feszty Árpád élete és művészete

Feszty Árpád 1856. december 21-én született Ógyallán (ma Hurbanovo, Szlovákia) Rehrnbeck Szilveszter (1819–1910) és Linzmayer Jozefa (1822–1885) tizedik gyermekeként. Testvérei közül Adolf (1846–1900) és Gyula (1854–1912) neves építészek, Lajos (1852–1930), az Esterházy grófok jószágkormányzója, Béla (1868–1928) pedig országgyűlési képviselő lett. Az édesapa – hazafias érzelmeinek bizonyítékaként – a kiegyezést követően változtatta saját és gyermekei vezetéknevét – keresztneve becéző formájából alakítva – „Feszty” -re.

A Feszty-család 1861-től kezdve a barokk eredetű ógyallai Szluha-kastélyban lakott, mely épület ma is a leszármazottak tulajdonában van. A kocsmá- és földbérlelssel foglalkozó Feszty Szilveszternek a közeli Martoson és Kingyesen is voltak birtokai. Árpádra gyermekkorának helyszínei – szülőfaluja, a környező települések, a Vág és mocsarai – meghatározó hatást gyakoroltak, így egész életében a Csallóköz vidékén érezte igazán boldognak magát és itt pihente ki a városi lét, valamint grandiózus méretű alkotásai elkészítésének fáradalmait. Ezért idővel vásárolt egy magányos kingyesi parasztházat is, ahol műtermet rendezett be magának.

Feszty Árpáddal a művészetet az édesapja által „házifestőként” foglalkoztatott Palinay György ismertette és szerettette meg, aki az 1862 és 1866 közötti évek nyarait töltötte Ógyallán. A gyöngyösi illetőségű, Bécsben tanult, emberkerülő mester főként a család tagjairól készített portrékat.

Feszty Árpád otthoni előkészítő tanulmányait követően a komáromi Bencés Algimnáziumba járt, de az itteni paptanárokat ábrázoló gúnyrajzai feltételezni engedik, hogy ezt az intézményt nem kedvelte túlzottan. Ezért felvételizett a Budai Császári és Királyi Főreáltanodába (ma Toldy Ferenc Gimnázium), ahonnan később megszökött, mert félt, hogy kicsapják az általa alapított Habsburg ellenes társaság miatt. Gimnáziumi tanulmányait a Pozsonyi Főreáltanodában folytatta, de végül innen is hazaszökött.

Az öntudatos fiú nem akarta folytatni iskoláit, bár erre erős akarátú édesapja kényszeríteni akarta. A családfő végül beleegyezett, hogy a makacs ifjú festőnek tanuljon. Így Feszty Árpád 1874 májusában beiratkozott a müncheni Királyi Képzőművészeti Akadémiára, melynek tanóráit azonban nem szívesen látogatta, hanem inkább önálló módon sajátította el a festészet fogásait.

A fiatal művész ugyan az iskolát rendszerint kerülte, de sok időt töltött a német város múzeumaiban és galériáiban, valamint a kiváló lengyel tájképfestő, Karl Kubinsky műtermében. Feszty olyan jó kapcsolatot ápolt vele, hogy 1880-ban meghívta Ógyallára is. Onnan utaztak aztán tovább a Balkánra, hogy vázlatokat készítsenek egy Rudolf főhercegnek szánt album számára.

4. Ehrenfeld Antal ógyallai kastélya és parkja, 1875 körül, olaj, karton, 57,5x89 cm, magántulajdon

5. Ógyallai híd, 1875 körül, olaj, karton, 70x110 cm, Duna Menti Múzeum, Komárom (Szlovákia)

6. A pásztor (Ógyallai füzes), 1878, olaj, vászon, 44x78 cm, Duna Menti Múzeum, Komárom

Fesztyre jelentős hatást gyakorolt még Mészöly Géza, akinek müncheni műtermében szintén gyakran megfordult. Az idősebb mesterhez hasonlóan, ezekben az években ő is főként alföldi tanyákat ábrázoló tájképeket készített. A művészetek bőkezű támogatója, Ipolyi Arnold püspök is felfigyelt a tehetséges festőre. Az ő megrendelésére festette 1878-ban a Barsszentkereszti püspöki park című képet, mely jelenleg az esztergomi Keresztény Múzeumban

7. „Orlovo bojeste” – a sasok harctere (tájkép Feszty balkáni útjáról), 1880, olaj, fa, 16x26 cm, magántulajdon

8. Pipás parasztember, színes nyomat, 59x39 cm, magántulajdon (eredetije 1907–1913, olaj, vászon)

található. A szigorúan szimmetrikus kompozíciójú mű erőteljes kolorizmusával tűnik ki.

A következő évben Feszty a Pusztai találkozás télen című alkotásával ért el nagy sikert. A kép érdekességét és feszültségét a havas tájban vágató betyár, és egy hóban fekvő halott alakja szolgáltatja. A művész 1880-ban és 1881-ben a bécsi Képzőművészeti Akadémián folytatta tanulmányait Eduard Lichtenfels felügyelete alatt. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1881-es évi őszi tárlatán kiállította Golgota című festményét, mely csakhamar ismertté tette nevét. A kép különlegességéeként említendő, hogy a szakrális téma (a megfeszített Krisztus) ábrázolása háttérbe szorul a táji környezet mellett. A golgotai tragédia megjelenítésének erőteljes

9. Bámészkodó lány, 1881 körül, olaj, fa, 25x15 cm, magántulajdon

10. Triptichon középső része – A sírbavitel, műlap, 1901, magántulajdon (eredetije 1899–1901, olaj, vászon, 400 x 680 cm, Aradi Megyei Múzeum, Románia)

11. Sisakos vitéz, 1907–1913, olaj, vászon, 74x50 cm, Duna Menti Múzeum, Komárom

13. Az 1848-as szabadságharc ötvenéves jubileumi felvonulásának terve, 1898, olaj, vásznon, 115x147 cm, magántulajdon

hangulati aláfestését szolgáltatják a bravúrosan megfestett szétszórt sziklatömbök és a jelenetet uraló viharos égbolt.

Feszty Árpád 1882-ben kapta első állami megbízását, a Magyar Királyi Operaház (ma Magyar Állami Operaház) büféterme falképeinek elkészítését. A festmények vázlatait 1883. évi itáliai tanulmányútja során dolgozta ki, és megváltoztatva a sorozat eredeti tematikáját, saját ötletét kivitelezte. Így Bacchus életének eseményei helyett a zene születését és a hangok eredetét ábrázolta szimbolikus jelenetek segítségével, melyeken például a tenger morajlását, a szél zúgását, a patak csobogását festette meg. A ciklusban szerepel az első hangszert – a pánsípot – feltaláló Faun, és a tudományok istennői, a múzsák. Az ő jelenlétükkel jelzi Feszty, hogy a büféterem földi örömeinél sokkal nemesebb értékek lelhetőek fel a képzőművészetben és zenében. A mester által kedvelt Arnold Böcklin festményeinek hangulatát is felidézi a kilenc falkép, melyek közül öt még a 19. század végén elpusztult. Ezeket Újváry Ignác pótolta saját alkotásaival.

← 12. Olvasó szerzetes (tanulmány a budapesti Törvénykezési Palota esküdtszéki termének Tűzpróba c. falképehez), 1890 körül, pasztell, papír, 95x60 cm, magántulajdon

14. A múzsák tánca, 1883, szekő, 280x170 cm, Magyar Állami Operaház büféterme, Budapest

15. A Faun zenéje, 1883, szekő, 280x170 cm, Magyar Állami Operaház büféterme, Budapest

16. Jeruzsálem felett, 1910–1911, olaj, vászon, 160x250 cm, Duna Menti Múzeum, Komárom

Az operaházi falképek nagy sikere számos újabb megbízást hozott a művésznek, aki így budai Erzsébet kórház (ma Sportkórház) számára elkészítette az Alamizsnát osztó Szent Erzsébetet és a Vöröskereszt áldásos tevékenységét bemutató sekkókat, a Kerepesi (ma Rákóczi) úti Nemzeti Színházban pedig Homéroszt és Szapphót ábrázoló falképeket festett. Az 1885-ös évi Országos Kiállítás királyi pavilonjába négy frízt készített, melyeken Székely Bertalan műveinek mintájára az évszakokat megjelenítő puttócsoportok voltak láthatók.

Feszty 1885 őszén a Terézvárosi Kaszinó Lotz-termében (később Divatcsarnok, ma a Párizsi Nagy Áruház része) készített sekkősorozatot, mely a fő polgári foglalkozásokat és művészeti ágakat jeleníti meg tizenkét allegorikus alak segítségével. Az alkotás különlegesnek és egyedinek számít, mert az addig klasszikus, görög-római mitológiai alakokként megjelenő allegóriák ebben az esetben teljesen magyaros jelleget kapnak, ezúttal népi alakok jelenítik meg a magasztos fogalmakat. A népszínművek szereplőire emlékeztető emlékeztet, kifejező figurák – pl. a harcsabajszú halász és pirospozsgás menyecske – és a jól megválasztott attribútumok könnyen felismerhetővé teszik az ábrázolni kívánt foglalkozást vagy művészeti ágat.

Feszty Árpád az 1880-as években nemcsak tájképekkel és murális munkákkal foglalkozott, hanem számos életképpel is képviseltette magát az Országos Magyar Képzőművészeti Társaság tárlatain. A segélyére várakozó, megtört negyvennyolcast ábrázoló Rokkant honvéd című – jelenleg lappangó – alkotásával kapcsolatban a korabeli kritika kiemelte az alak megformálásában kifejezésre jutó mély humánusmot.

17. Bányaszerencsétlenség, 1885, olaj, vászon, 145x250 cm, Központi Bányászati Múzeum, Sopron

Hasonló empátia és részvétel érzékelhető Feszty 1885-ben festett Bányaszerencsétlenség című művén is, mely egy bányabejárat előtt kiterített halottat, és az őt gyászolókat ábrázolja. A mű ötlete előző év végén, Nagybányán született, ahol barátja, gróf Teleki Sándor meghívására töltött pár hetet.

18. Kárvallottak, 1886–1887, olaj, vászon, 150x260 cm, Tűzoltó Múzeum, Budapest

19. A következő oldalon:

A bánhidai csata, 1896–1898, olaj, vászon, 400x600 cm, Duna Menti Múzeum, Komárom →

A festmény a magyar képzőművészet egyik legkorábbi munkásábrázolása. A műnek a mondanivaló őszintesége, a jelent tragikuma és a megfogalmazás hitelessége kölcsönöz maradandó értéket.

Ezen alkotásának pozitív fogadtatása indíthatta Fesztyt arra, hogy következő télen megfesse a Kárvallottak című életképét, melyen egy elpusztult portája előtt kesergő parasztcsalád látható. A művész a festményhez az első vázlatokat még 1882 telén készítette az Ógyalla mellett található Hetény község leégése után. A képet először Komáromban mutatták be, ahol az ebből származó bevételt a művész a helyi Ipariskola javára ajánlotta fel. Ekkor látta a festményt az akkor még gyermek Komáromi Kacz Endre is, akire – saját bevallása szerint – egész életére meghatározó hatással bírt, és így fordult érdeklődése a festészet felé.

1889-ben Feszty Árpád a Sirató asszonyok Krisztus sírjánál című festményével elnyerte az Országos Magyar Képzőművészeti Társaság aranyérmét. A kép a Megváltó sírja körül ábrázol négy nőalakot, akiket a gyász és a fájdalom különböző megnyilvánulási formái jellemznek. A gondos kivitelű, kiegyensúlyozott kompozíciójú és bravúros kolorizmusú festménynek fejedelmi vevője akadt I. Ferenc József osztrák császár és magyar király személyében.

Feszty Árpád 1888-ban – a vele közel egy évtizede szoros kapcsolatban álló Jászai Marival történő viharos szakítását követően – feleségül vette Jókai Mór fogadott leányát, Jókai Rózát (1861–1936), aki szintén festői ambíció-

20. Sirató asszonyok Krisztus sírjánál, 1889, olaj, vászon, lappang

21. Ökrösfogat (tanulmány a körképhez), 1892 körül, olaj, karton, 48x70,5 cm, magántulajdon

kat dédelgetett. A házaspár a Bajza utca 21. (ma 39.) szám alatt építtette fel emeletes villáját, melyet főként a velencei nászútjukról hozott tárgyakkal rendeztek be. Az épületben, a lakoszobák mellett helyet kapott Feszty hatalmas műterme és egy külön lakosztály is Jókainak, aki második házasságának megkötéséig velük lakott a legigazabb szeretetben és egyetértésben. A házaspár az 1890-es évek elején hozta létre a kor legjelentősebb művészeti szalonját, az ún. Feszty-szalont, ahol rendszeresen találkoztak a magyar képzőművészet, irodalom és társadalom legkiválóbb tagjai. A szellemi műhelyként is funkcionáló szalon sokat segített abban, hogy a XIX. századi megrendelői réteg, és a művészek közelebb kerüljenek egymáshoz. Ilyen környezetben született meg a magyar historizáló történelmi festészet legnagyobb méretű, és egyik leghíresebb alkotása – A magyarok bejövetele elnevezésű körkép. A körkép elnevezés helyett kifejezőbb a cikloráma – ugyanis ez magában foglalja a mesterségesen kiépített előteret is, mely szintén a mű részét képezi.

Feszty Párizsban Edouard Detaille és Alphonse de Neuville rezonvillei csatát ábrázoló körképét csodálva határozta el, hogy ilyen típusú művet kíván festeni. A témát apósa, Jókai Mór ajánlotta, mondván, hogy a millennium közeledtével a honfoglalás témájának kiemelkedő sikere lesz. Feszty már 1891-ben hozzákezdett a vázlatok elkészítéséhez. Először Tatán festett állattanulmányokat, majd barátai, báró Mednyánszky László, Spányi Béla és Újváry Ignác segítségével topografikus hűséggel rögzítette a Munkács környéki hegyvidék

képét, melyet aztán a mű háttéréhez használtak fel. A művészek 1892-ben kezdtek hozzá a 120 méter hosszú és 15 méter magas, speciálisan erre a célra szövött belga vászon megfestéséhez. A szinte emberfeletti munkával megalkotott, közel 1800 négyzetméteres mű 1894. május 13-án nyílt meg a nagyközönség számára. A körkép fő jelenetei: Árpád és a hét vezér egy dombról áttekinti a csatát, a magyarok lovasrohama, a táltos áldozata, a letáborozás, a hadizsákmány birtokba vétele és a magyar szekerek bevonulása.

A magyarok bejövetelének hatalmas sikerét látva, és a milleniumi ünnepségek közeledtét tekintetbe véve, Feszty Árpádot két vármegye is megbízta, hogy megyeházaik számára történelmi képeket készítsen. Komárom vármegye Árpád győzelmé Szvatopluk felett Bánhidánál, Bihar vármegye pedig Zsolt eljegyzése Hamzsával, Mén Marót leányával című festmények megalkotására kérte fel a művészt. 1896-ra csak a nagyméretű vázlatok készültek el, a kész műveket Feszty Árpád 1898 derekán fejezte be, és külön tárlaton bemutatta a főváros közönségének.

Máig Komárom városának büszkesége, és egyben a Duna Menti Múzeum féltett kincse – a lenyűgöző méretű alkotás, A bánhidai csata. A kép a honfoglalás döntő csatáját ábrázolja, melynek során Árpád legyőzte a szláv vezért, Szvatoplukot, és ezzel elnyerte a Kárpát-medence feletti teljes uralmat. A kompozíció kissé túlszűfolt, ugyanis a festő az alkotást megelőző gondos történelmi kutatás szinte valamennyi eredményét ábrázolni kívánta. A kiváló színezésű, hangulatos tájképi részletek is hozzájárulnak a mű hatásához. Érdekességként említendő, hogy a festményen ábrázolt fegyverek modellje szintén megtekinthetők a Duna Menti Múzeum gyűjteményében, mely intézmény a Feszty-örökösöktől vásárolta azokat.

22. Zsolt eljegyzése Hamzsával, 1898, színes nyomat (eredetije 1896–1898, olaj, vászon, 400x600 cm, lappang)

A Zsolt eljegyzése, Hamzsával, Mén Marót leányával című képen Árpád fia, Zsolt (Solt) és Mén-Maróth kazár vezér leánya, Hamzsa kézfogóját jelenítette meg a művész. Mivel a honfoglaló magyarok erőszakkal nem tudták megszerezni ennek a népnek a földjét, békét kötöttek velük, és ennek biztosítására léptek házasságra a fejedelmi gyermekek. A gondosan ábrázolt táji környezetnek itt is hangulatkeltő hatása van, de a figyelem inkább az előtérben ábrázolt számtalan kisebb csoport felé irányul. A közel harminc négyzetméteres festmény a második világháborút követően nyomtalanul eltűnt, így csak színezett mûlapról ismert.

23. Mária Magdolna, 1910 körül, olaj, fa, 18x30 cm, magántulajdon

24. Vázlat egy szláv rabnő alakjához, 1892–1894, szénrajz, papír, 43x55,5 cm, magántulajdon

Feszty Árpád nemcsak a millenniumi ünnepek szervezéséből vette ki a részét, hanem 1848-as szabadságharc ötvenedik évfordulójának megemlékezéseiben is aktívan részt vett. Vágó Pállal egy történelmi felvonulást is tervezett a Vérmezőre, melyhez festészeti illusztrációt is készített.

A festőművész nemcsak a közélettel foglalkozott tevékenyen, hanem az irodalomban is megmutatta tehetségét. 1897-ben jelent meg *Az én parasztjaim* című novelláskötete. Bár sokoldalú munkássága, megnyerő személyisége és kiváló szervezőképessége miatt Feszty hatalmas népszerűségnek és megbecsülésnek örvendett, a század utolsó évében mégis hazájának időleges elhagyására kényszerült. Ugyanis a vele egy háztartásban élő apósa, Jókai Mór második házassága miatt kipattant botrány annyira megviselte az érzékeny idegrendszerű festőt, hogy feleségével és egyetlen gyermekével – a később szintén művészeti pályát választó Feszty Masával (1894–1979) – közel három évre Firenzébe költözött.

Itt alkotta meg leghíresebb vallásos témájú művét, melyen a Feszty által rendkívül nagyra becsült, és személyesen ismert Munkácsy Mihály Krisztustrilógiájának hatása érzékelhető. A *Krisztus temetése* címen ismert, grandiózus méretű hármaskép Krisztus megfeszítését, temetési menetét és a sírjánál gyászoló asszonyokat ábrázolja. Ez utóbbi előzményeként említendő a festő azonos témájú, 1889-ban készített alkotása. A Fesztytól megszokott erőteljes kolorizmus, dinamikus vonalkultúra, és a hangulatot fokozására szolgáló tájképi részletek mellett itt meghatározó az ábrázolt jelenetek költőisége. A szereplők testtartása, mozdulataik és arckifejezésük az érzelmek széles skáláját jelenítik meg anélkül, hogy a művész a patetizmus vagy banalitás csapdájába esne. A *Krisztus temetése* című triptichon az akadémizmus vallásos festészetének egyik utolsó, kiemelkedő darabja.

1901 májusában a festő és családja hazatért Budapestre, de a triptichont először Firenzében, majd Berlinben és Drezdában mutatták be a közönségnek. Csak 1902-ben került sor a festmény hazai kiállítására. Bár a kritikák jelentős része a magasztalás és csodálat hangján írt a műről, egyes modern gondolkozású kritikusok kárhoztatták a kép akadémizmusát és túlzott realizmusát. A triptichont végül a magyar állam vásárolta meg, de hatalmas mérete miatt csak az Arad Megyei Múzeumban tudta elhelyezni. Jelenleg is itt található, azonban már évtizedek óta összegöngyölve áll az intézmény pincéjében.

Feszty Árpád 1901-ben hosszabb időt töltött az Alföldön – és sok elődjéhez hasonlóan – őt is lenyűgözte a végtelen pusztá látványa. Ettől kezdve tájképein inkább a Nap és a Hold fényének, valamint a felhők ábrázolásának problematikája került érdeklődése középpontjába. Ezekben a művein az alföldi tájban elhelyezett parasztházaknál, itatóknál jóval hangsúlyosabbak a táj fölél tornyosuló felhőoszlopok, az azokon átszűrődő, megcsillanó fények, esetleg azok tükröződése a vízfelületeken.

Feszty Árpád 1903-ban felkérést kapott, hogy a Hauszmann Alajos tervei alapján újjáépülő budavári palota büfégalériájába falképeket készítsen. A művész a rendelkezésére álló három képmezőn Csongor és Tünde történetét ábrázolta bravúros ügyességgel, tökéletes biztonsággal alkalmazkodott a mennyezet görbületeihez. Munkájának elismeréseként I. Ferenc József a harmadosztályú vaskoronarenddel tüntette ki a festőt. A falképek a második világháború során megsemmisültek.

1904 folyamán Feszty újabb állami megbízást teljesített, a Lipótvárosi plébániatemplom (Szent István-bazilika) Szent József oltára képeinek készítését bízták rá. A kész alkotás, melyen Szent Péter, Szent Pál és a gyermek Jézus olvasni tanító Szent József látható, a megrendelő szigorú formai és tematikai megkövetései miatt nem tartozik Feszty kiemelkedő munkái közé.

Azonban a mester egyéni invenciói szerint kivitelezett Piéta című festmény a magyar vallásos festészet legkülönlegesebb alkotásainak egyike. A képen a mindenfajta pátosz és érzelgősség nélkül ábrázolt halott Krisztus ravatala előterében látható színes gyertyák és a cserepes virágok különleges atmoszférát teremtenek. A jelenleg a Haller téri plébániatemplomban található műre később – a fia testére kétségbeesve boruló – Mária alakja is megfestésre került.

Feszty Árpádnak a 20. század első évtizedének közepére olyan súlyos anyagi problémái támadtak, hogy a Bajza utcai palotája eladására kényszerült és családjával együtt egy bérlakásba költözött. Megélhetési célból 1907-től kisebb méretű – pipás parasztokat, páncélos vitézeket, almás csendéleteket és jegenyés tanyákat – ábrázoló zsánerképeket festett. Ekkor már több betegség is kínozta.

Feszty Árpád 1910 körül hitelt vett fel, hogy anyagi biztonságban, nyugodtan dolgozhasson azokon a festményein, melyeket a budapesti Nemzeti Szalonban 1912 januárjában megnyíló kiállításon mutatott be a nagyközönségnek. A több mint százötven művet felvonultató tárlat látványos keresztmetszetét nyújtotta a sokoldalú művész munkásságának. Számos tájkép és különböző népi típusokat bemutató portré szerepelt a kiállításon. Figyelmet érdemelt az egyes vallásos tárgyú festmények – így A sír előtt, Menekülés Egyiptomba, Pihenés, melyeken a művész ifjúkori Golgotájához hasonlóan inkább a táji környezet ábrázolása volt a meghatározó. Az egyik kiemelkedő alkotás, a Jeruzsálem felett a megkínkoztatásába és közelgő halálába belenyugvó Krisztust ábrázolja az Olajfák hegyén. A megtört és betegeskedő festő talán ezzel az érzelmdús és hangulattal teli festménnyel búcsúzott jelképesen egykori gazdagságától, fényes karrierjétől és álmaitól.

A nagy anyagi hasznot nem eredményező kiállítás után Feszty Árpád tovább festette kisméretű zsánerképeit, majd 1913 telén fűtetlen műtermében súlyosan meghűlt. Emiatt szanatóriumi kezelésre szorult, majd egyik rokona anyagi támogatása lehetővé tette, hogy kiutazzon a Földközi-tenger mellett fekvő Lovranába (ma Lovran, Horvátország), ahol élete utolsó heteit töltötte

25. Lovranai bárka, 1914, olaj, vászon, 30x40 cm, magántulajdon

feleségével és leányával. A napsütéstől és az új élményektől megerősödve – hónapok óta először – újra ecsetet fogott kezébe és több vibrálóan színes, mediterrán hangulatú festményt készített a lovranai temetőről és a tengeren ringatózó halászbarkákról. Állapota azonban egy idő után újra rosszabbra fordult, és 1914. május 31-én elhunyt.

A magyar festészet egyik kiváló és sokoldalú képviselőjének emléke és művészetének hatása az elmúlt évszázad során sem merült feledésbe. A magyarok bejövetele című művének nagy nemzeti összefogással megtörténő újjászületésére gondolva, profetikusként bizonyultak ifj. gróf Andrássy Gyula 1914-ben írott szavai: „az egész magyar nép és a késő nemzedékek is, ott fogják hordani Fesztynek a haza, a magyar föld iránt érzett izzó szeretetével megfestett képeit a szívükben, a lelkükben.”

Summary

On the 30th of May we commemorate the centenary of the death of Árpád Feszty, a renowned Hungarian painter. His most well-known work is the monumental cyclorama, titled *The Arrival of the Hungarians*, which is considered to be the largest and most outstanding work of historic painting from the time of the Hungarian Millennium.

Although Feszty was already a successful artist before, this 1800 square metre picture brought him nationwide recognition. The cyclorama was fully restored in 1995, and was exhibited in the Ópusztaszer National Heritage Park.

However, it was also due to this masterpiece that Feszty's other paintings did not receive the attention they deserved, namely *The Arrival of Hungarians* is his only work of art that the grand public is familiar with. Few people are aware of the fact that his other works, among them portraits, landscapes, genre-paintings, wall-paintings, and religious works also belong to the most valuable pieces of Hungarian fine art.

His seccos in the Budapest Opera House, his Hungarian-style allegorical figures in the Lotz Hall of the Párizsi Department Store, the Triptych inspired by Mihály Munkácsy, and all his colourful landscapes prove that Feszty was an artist of individual thinking, perfect technical knowledge, and strong feelings of patriotism.

The modern trends in art, the ideological and political systems of the past century, as well as the destruction of several of his works did not affect the judgement of Árpád Feszty's lifework favourably. A significant amount of his masterpieces were forgotten or left undiscovered.

The centennial exhibition aims to highlight the lasting values of Árpád Feszty's legacy. The nearly fifty paintings on display have been saved and preserved during the past century by the passion and love of the Feszty descendants. Many thanks to them!

Translation:

Péter Spányi and Enikő Komáromy

List of Illustrations

1. Portrait of the Artist's Father (Szilveszter Feszty), around 1896, oil on canvas, 48 x 38 cm, private collection
2. Portrait of the Artist's Mother (Jozefa Linzmayer), around 1896, oil on canvas, 48 x 38 cm, private collection
3. The Feszty (formerly Szluha) Manor-house in Ógyalla, round 1910 (from the archive of the Feszty family)
4. Manor-house and its Park of Antal Ehrenfeld in Ógyalla, around 1875, oil on cardboard, 57.5 x 89 cm, private collection
5. Bridge in Ógyalla, around 1875, oil on cardboard, 70 x 110 cm, Danube Region Museum, Komárom
6. The Shepherd (Willow Trees in Ógyalla), 1878, oil on canvas, 44 x 78 cm, Danube Region Museum, Komárom
7. "Orlovo bojeste" – The Battlefield of the Eagles (Landscape from Feszty's voyage into the Balkans), 1880, oil on wood, 16 x 26 cm, private collection
8. Peasant with a Pipe, colour print, 59 x 39 cm, (original 1907–1913, oil on canvas) private collection
9. Girl gazing out, end of the 1870's, oil on wood, 25 x 15 cm, private collection
10. Christ's Funeral (the central section of the triptych), 1901, colour print, (the original is oil on canvas, 1899–1901, 400 x 680 cm, Complexul Muzeal Arad)
11. Warrior in Helmet, 1907–1913, oil on canvas, 74 x 50 cm, Danube Region Museum, Komárom
12. Reading Monk (sketch for a wall painting), around 1890, pastel on paper, 95 x 60 cm, private collection
13. Plan of the Jubilee Procession on the 50th Anniversary of the 1848 War of Independence, 1898, oil on canvas, 115 x 147 cm, private collection
14. Dance of the Muses, 1883, fresco-secco, 280 x 170 cm, Bufet of the Hungarian State Opera, Budapest
15. Music of the Faun, 1883, fresco-secco, 280 x 170 cm, Bufet of the Hungarian State Opera, Budapest
16. Above Jerusalem, 1910–1911, oil on canvas, 160 x 250 cm, Danube Region Museum, Komárom
17. Mining Disaster, 1885, oil on canvas, 145 x 250 cm, Central Mining Museum, Sopron Múzeum
18. After the Fire, 1886–1887, oil on canvas, 150 x 260 cm, Hungarian Firefighter Museum, Budapest
19. The Battle at Bánhida, 1896–1898, oil on canvas, 400 x 600 cm, Danube Region Museum, Komárom
20. Woman at Christ's Tomb, 1889, oil on canvas, lost at unknown location
21. Oxcart (sketch), around 1892, oil on cardboard, 24 x 70,5 cm, private collection
22. Engagement of Zsolt with Hamza, 1898, colour print, (the original 1896–1898, oil on canvas, 400 x 600 cm, lost at unknown location)
23. Mary Magdalene, around 1910, oil on wood, 18 x 30 cm, private collection
24. Sketch for the Figure of a Slavonic Slave Woman, 1892–1894, charcoal on paper, 43 x 55.5 cm, private collection
25. Sloop in Lovrana, 1914, oil on canvas, 30 x 40 cm, private collection
26. After Breakfast, 1877, oil on canvas, 76 x 159 cm, private collection
27. Masha Feszty: Portrait of Árpád Feszty, 1913, oil on canvas, 38 x 35 cm, Danube Region Museum, Komárom

On the front cover: Self-Portrait, around 1896, oil on canvas, 48 x 38 cm, private collection
On the front cover inside: The Atelier of Árpád Feszty, 1896. In: *Új idők* 1896, II./15., p. 340.
On the back cover: Árpád Feszty's Tomb in the Feszty Family Crypt in Ógyalla

Zusammenfassung

Vor einhundert Jahren, Ende Mai 1914, verstarb einer der bekanntesten und angesehensten akademischen Maler Ungarns, Árpád Feszty. Seine bedeutendste Arbeit, das große Panoramabild „Landnahme der Ungarn“, zählt zu den herausragenden Werken der historischen Jahrtausendfeiern.

Feszty hat jedoch nicht nur historische Themen in seiner Malerei verarbeitet, sondern sich auch mit seiner Portrait – und Landschaftsmalerei einen Namen gemacht.

Árpád Feszty kam am 21. Dezember 1856 in Ógyalla (heute Hurbanovo) als zehntes Kind von Silvester Rehmbeck (1819–1910) und seiner Ehefrau Josefa, geb. Linzmayer, (1822–1885) zur Welt.

Im Jahre 1868 nahm sein Vater den Namen Feszty an. Er war ein bekannter Wirt und Landwirt in seiner Gegend. Die wildromantische Landschaft am Fluss Waag hat Árpád bis ins hohe Alter geprägt.

Nach seiner Gymnasialzeit studierte Feszty im Jahre 1874 an der Münchener Kunstakademie. Während der Zeit in München besuchte er Museen und Galerien und oft auch das Atelier des bekannten polnischen Landschaftsmalers Karl Kubinsky. Prägend für ihn war besonders die Begegnung mit dem ungarischen Maler Geza Meszöly. Bei gemeinsamen Ausflügen in die Natur suchte er Motive für Skizzen, die er in seinen Werken verarbeitete.

In der Anfangszeit seines künstlerischen Schaffens machte Feszty als Landschaftsmaler von sich reden. Bei einer Ausstellung der Kunstakademischen Gesellschaft in Budapest zeigte er zwei Landschaftsbilder, die ihm viel Lob einbrachten, ein Gemälde „Bischöflicher Park Barsszentkereszt“ sowie das Bild „Winterliche Begegnung in der Puszta“.

In den Jahren 1880 und 1881 studierte er an der Wiener Kunstakademie bei Eduard Lichtenfels. In dieser Zeit entstand sein Bild „Golgota“. Die Besonderheit dieses Bildes ist nicht die Kreuzigung Christi selbst, sondern die stimmungsvolle Landschaft, die das Motiv umrahmt.

Bereits im Jahr 1882 macht Árpád Feszty mit seinen großformatigen Wandbildern von sich reden. Er erhielt den Auftrag, das Foyer des Opernhauses in Budapest mit Fresken zu schmücken. Deren Thema ist die Allegorie der Entstehung der Musik. Wegen der ausgezeichneten Ausführung dieser Werke bekam er weitere Aufträge. In der Zwischenzeit beteiligte sich Feszty mit seinen Werken an Ausstellungen in der Hauptstadt. Zum Thema „Menschliches Leid“ hat er eindrucksvolle Werke geschaffen, z.B. „Grubenunglück“ und „Feuersbrunst“.

Im Jahre 1881 heiratete der Künstler Roza Jokai, die Ziehtochter des größten ungarischen romantischen Schriftstellers, Mór Jókai. Das junge Ehepaar baute in der Hauptstadt Budapest eine Villa, die zum Treffpunkt der zeitgenössischen Künstler in Ungarn (Feszty-Salon) wurde.

Auf Anregung seines Schwiegervaters entstand sein Hauptwerk, ein Panoramabild mit insgesamt 1800 m². Das Thema dieses Bildes ist die „Landnahme der Ungarn“. Der Künstler hat an diesem Werk von 1892 bis 1894 mit zahlreichen befreundeten Malern gearbeitet. Dieses grandiose Rundbild hat ihm im In- und Ausland große Anerkennung eingebracht. Das Werk ist heute in Ópusztaszer zu besichtigen. Er wurde beauftragt, für die Millenniumfeierlichkeiten zwei weitere Bilder mit historischen Themen zu malen, für die Comitate Bihar und Komárom. Das erste Bild stellt „Zsolt's Verlobung mit Hamzsa“ dar. Das zweite Bild heißt „Die Schlacht bei Banhida“. Dieses Bild, 1898 fertig gestellt, gehört heute zu den Schätzen des Komaromer Donau Museums.

In den Jahren 1899 und 1901 lebte Feszty mit seiner Familie in Florenz. In dieser Zeit malte er unter dem Einfluss von Michael Munkacsy sein Triptichon, Kreuzigung, Beerdigung und Beweinung Christi. Dieses Bild wurde sowohl in Italien als auch in Deutschland gezeigt und fand große Beachtung. Es wird im Bezirksmuseum in Arad aufbewahrt.

In den nachfolgenden Jahren haben ihn seine zunehmenden materiellen Sorgen dazu veranlasst, sich mit kleinen Portraits (Bauernportraits) und Landschaftsbildern über Wasser zu halten. Bei einer Ausstellung im Jahre 1912 konnte er über 150 Werke von sich präsentieren.

In den letzten zwei Jahren seines Lebens lebte der Künstler wegen seiner angeschlagenen Gesundheit sehr zurückgezogen. Im Jahre 1914, am 31. Mai, starb Feszty in Lovran in Kroatien. Mit ihm verlor Ungarn einen der vielseitigsten und herausragendsten Künstler seiner Zeit. Durch sein bekanntestes Werk, das Rundbild „Landnahme der Ungarn“, sind seine anderen Werke mehr und mehr in Vergessenheit geraten, leider zu Unrecht. Den Nachfahren von Árpád Feszty und deren Kunstliebe ist es zu verdanken, dass zahlreiche Kunstwerke dieses Malers durch die Wirren der Zeit gerettet und aufbewahrt werden konnten.

Übersetzung:
Maria Feszty und Gerhard Mahler

Bilderverzeichnis

1. Portrait des Silvester Feszty, Vater des Künstlers, um 1896, Öl auf Leinen, 48 x 38 cm, Privatbesitz
2. Portrait der Josefa Linzmayer, Mutter des Künstlers, um 1896, Öl auf Leinen, 48 x 38 cm, Privatbesitz
3. Das Wohnhaus der Familie Feszty in Hurbanovo (Ógyalla) um 1910. (Voreigentum Szluha) (Aus dem Familien-Archiv)
4. Antal Ehrenfelds Schloss und Park in Ógyalla (Hurbanovo), um 1875, Öl auf Karton, 57,5 x 89 cm, Privatbesitz

5. Brücke in Ógyalla, um 1875, Öl auf Karton, 70 x 110 cm, Museum der Donauregion Komárno
6. Der Hirte (Weidenlandschaft in Ógyalla/Hurbanovo), 1878, Öl auf Leinen, 44 x 78 cm, Museum der Donauregion Komárno
7. „Orlovo bojeste” – Das Schlachtfeld der Adler. Landschaftsbild aus der Reise von Feszty durch den Balkan. 1880, Öl auf Holz, 16 x 26 cm, Privatbesitz
8. Bauer mit Pfeife, Farbdruck, 59 x 39 cm, Privatbesitz (Original 1907–1913, Öl auf Leine)
9. Gaffendes Mädchen, Ende des 1870er Jahre, Öl auf Holz, 25 x 15 cm, Privatbesitz
10. Grablegung Christi – Ausschnitt aus dem Triptichon, mittlere Tafel, 1901, Farbdruck (Original 1899–1901, Öl auf Leinen, 400 x 680 cm, Museum des Komitat Arad, Arad)
11. Held mit Helm, 1907–1913, Öl auf Leine, 74 x 50 cm, Öl auf Leine), Museum der Donauregion Komárno
12. Lesender Ordensbruder (Studie), um 1890, Kreide auf Papier, 95 x 60 cm, Privatbesitz
13. Skizze zum 50-jährigen Jubiläum der Aufstellung beim Freiheitskampf 1848, 1898, Öl auf Leinen, 115 x 147 cm, Privatbesitz
14. Tanz der Musen, 1883, Secco, 280 x 170 cm, Buffeträume des Staatlichen Ungarischen Opernhauses, Budapest
15. Die Musik des Faun, 1883, Secco, 280 x 170 cm, Buffeträume des Staatlichen Ungarische Opernhauses, Budapest
16. Sicht auf Jerusalem, 1910–1911, Öl auf Leine, 160 x 250 cm, Museum der Donauregion Komárno
17. Grubenunglück, 1885, Öl auf Leinen, 145 x 250 cm, Zentrales Grubenmuseum, Sopron
18. Feuersbrunst, 1886–1887, Öl auf Leinen, 150 x 260 cm, Feuerwehrmuseum, Budapest
19. Die Schlacht bei Bánhida, 1886–1887, Öl auf Leinen, 400 x 600 cm, Museum der Donauregion Komárno
20. Weinende Frauen am Grab Christi, 1889, Öl auf Leinen, 150 x 200 cm, verschollen
21. Ochsespann (Skizze), um 1892, Öl auf Karton, 48 x 70,5 cm, Privatbesitz
22. Zsolt's Verlobung mit Hamzsa, 1898, Farbdruck (Original 1896–1898, Öl auf Leinen, verschollen, 400 x 600 cm)
23. Maria Magdala, um 1910, Öl auf Holz, 18 x 30 cm, Privatbesitz
24. Skizze zur Gestalt einer gefangenen Slawin, 1892–1894, Kohle auf Papier, 43 x 55,5 cm, Privatbesitz
25. Barke in Lovran, 1914, Öl auf Leine, 30 x 40 cm, Privatbesitz
26. Nach dem Frühstück, 1877, Öl auf Leine, 76 x 159 cm, Privatbesitz
27. Masa Feszty: Portrait von Árpád Feszty, 1913, Öl auf Leine, 38 x 35 cm, Privatbesitz

Deckblatt: Selbstportrait, um 1896, Öl auf Leinen, 48 x 38 cm, Privatbesitz

Deckblatt Innenseite: Atelier des Árpád Feszty, 1896. Nachweis: Új idők 1896, II., 15., 340.

Letzte Seite: Grabmal des Árpád Feszty in der Familienkrypta Feszty in Hurbanovo

26. Reggeli után, 1877, olaj, vászon, 76x159 cm, magántulajdon

Fontosabb szakirodalom:

SZANA Tamás: Feszty Árpád albuma, Komárom, 1886.

SZANA Tamás: Magyar művészek II, Budapest, 1889, 177–182. o.

A magyarok bejövetele (ismertetőfüzet), Budapest, 1894, reprint – Szeged 1995.

A magyarok bejövetele (album), Budapest, 1895, reprint – Budapest, é.n. (1995)

A mi képünk. Bírálókat Feszty Árpád két nagy történelmi képéről – „Bánhidai csata”, „Zoltán eljegyzése”, Komáromi Lapok, 1898, 28. évf., 48. sz. melléklete.

GÁRDONYI Géza: Krisztus temetése, Budapest, 1902.

LYKA Károly: Feszty Árpád In: Művészet 1914, XIII. évf., 6. sz., 289–296. o.

FESZTY Árpádné: Akik elmentek, Budapest, é.n. (1923)

FESZTY Árpádné: A tegnap, Budapest, 1924.

ZAJTI Ferenc: Árpád fejedelem honfoglalása – Hogyan jött létre a Feszty-körkép? (A magyarok bejövetele), Budapest, 1944, reprint – Újfehértó, 2001.

FESZTY Masa – IJJAS Antal: Feszty Árpád élete és művészete, Budapest, é.n. (1966), második kiadása – Győr, 1999.

FESZTY István: A Feszty család története, Tatabánya, 1989.

MÁCZA Mihály: Az írófejedelem ünneplése. A Feszty család, Komárom, 1995.

SZÜCS Árpád – WOJTOVICZ Malgorzata: A Feszty-körkép, Budapest, 1996.

SIKLÓDI Csilla – SZÜCS Árpád – TROGMAYER Ottó: A magyarok bejövetele, Celldömölk, 1996. (benne Szücs Árpád 1995-ben kiadott két füzetének szövege)

KOVÁCS Ákos: Két körkép, Budapest, 1997.

„... az örültek házába akartatok zárni!” – Jókai Mór kiadatlan levelei és Feszty Árpádné Jókai Róza visszaemlékezései (szerk. F. Almási Éva), Budapest, 2001.

CSÁSZTVAY Tünde: Szalon-Garnitúra – Az epreskerti Jókai-szalon és Feszty-szalon In: Budapesti Negyed, 2004., 46. sz., 405–434. o.

26. Feszy Masa: Feszy Árpád portréja, 1913, olaj, vászon,
38x35 cm, Duna Menti Múzeum, Komárom

Feszy Árpád (1856–1914)

Szerző: Görbe Márk

Kiadó: Ógyalla Város, Duna Menti Múzeum, Komárom

Felelős kiadó: Csütörtöky József, múzeumigazgató

Szerkesztő: Gaál Ida

Grafikai elrendezés: Polák Ágnes

Nyomdai előkészítés: Szabó László

Fotó: Görbe Márk,

Szabó László AFIAP – Duna Menti Múzeum, Komárom,

Nagy Attila – Magyar Állami Operaház, Budapest,

Klemencsics – Központi Bányászati Múzeum, Sopron,

Tűzoltó Múzeum, Budapest

Nyelvi korrektúra: Szanyi Mária

Fordítás: Feszy Mária és Gerhard Mahler (német)

Spányi Péter és Komáromy Enikő (angol)

Példányszám: 900 db

Nyomda: Nec Arte spol. s.r.o., Komárom

ISBN 978-80-969785-8-8